

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, vtrum virtus moralis sit passio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

Prat. Prudentia est uirtus bene consiliatiua, ut dicitur in 6. Ethic. * sed multi bene consulantur, quibus tamen uirtutes morales desunt. ergo prudentia potest esse sine uirtute morali.

SED CONTRA. Velle malum facere opponitur directe uirtuti morali, non autem opponitur ali ei, quod sine uirtute morali esse potest: opponitur autem prudentie, quod uolens peccet, ut dicitur in 6. Ethicorum. * non ergo prudentia potest esse sine uirtute morali.

RESPON. Dicendum, quod alia uirtutes intellectuales sine uirtute morali esse possunt; sed prudentia sine uirtute morali esse non potest. cuius ratio est: quia prudentia est recta ratio agibilium, non autem solum in uniuersali, sed et in particulari, in quibus sunt actiones: recta autem ratio praerexit principia, ex quibus ratio procedit. oportet autem rationem circa particularia procedere non solum ex principiis uniuersalibus, sed et ex principiis particularibus. Circa principia quidem uniuersalia agibilium, homo recte se habet per naturalem intellectum principiorum, per quem homo cognoscit, quod nullum malum est agendum, uel etiam per aliquam scientiam practicam: sed hoc non sufficit ad recte ratiocinandum circa particularia. Contingit enim quaedamque, quod huiusmodi uniuersale principium cognitum per intellectum, uel scientiam corrumpitur in particulari per aliquam passionem, sicut concupiscenti, quando concupiscentia uincit, uel hoc esse bonum quod concupiscenti licet sit contra uniuersale iudicium rationis. Et ideo sicut homo disponitur ad recte se habendum circa principia uniuersalia per intellectum naturalem, uel per habitum scientiae: ita ad hoc quod recte se habeat circa principia particularia agibilium, quae sunt fines, oportet quod perficiatur per aliquos habitus, secundum quos fiat quoddammodo homini connaturale recte iudicare de fine uirtutis: quia qualis unusquisque est, talis finis uideretur ei, ut dicitur in 3. Ethic. * & ideo ad rectam rationem agibilium, quae est prudentia, requiritur quod homo habeat uirtutem moralem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio secundum quod est apprehensiuus finis, praecedit appetitum finis; sed appetitus finis praecedit rationem ratiocinantem ad eligendum ea quae sunt ad finem, quod pertinet ad prudentiam: sicut etiam in speculatiuis, intellectus principiorum est principium rationis syllogizantis.

AD II, dicendum, quod principia artificialium

non diiudicantur a nobis bene, uel male secundum dispositionem appetitus nostri, sicut fines qui sunt moralium principia, sed solum per considerationem rationis: & ideo ars non requirit uirtutem perficientem appetitum, sicut requirit prudentia.

AD TERTIUM dicendum, quod prudentia non solum est bene consiliatiua, sed etiam bene iudicatiua, & bene praecipitiua: quod esse non potest, nisi remoueat impedimentum passionum corruptentium iudicium & praecipitum prudentie, & hoc per uirtutem moralem.

QVAESTIO LIX.

De distinctione uirtutum moralium secundum comparationem ad passionem, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de distinctione moralium uirtutum ad uicem.

Et quia uirtutes morales, quae sunt circa passiones, distinguuntur secundum diuersitatem passionum, oportet primo considerare in communi comparationem uirtutis ad passionem. Secundo distinctionem moralium uirtutum secundum passiones.

CIRCA primum quaeruntur quinque.

Primo, Vtrum uirtus moralis sit passio.

Secundo, Vtrum uirtus moralis possit esse cum passione.

Tertio, Vtrum possit esse cum tristitia.

Quarto, Vtrum omnis uirtus moralis sit circa passiones.

Quinto, Vtrum aliqua uirtus moralis possit esse sine passione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtus moralis sit passio.

AD PRIMUM sic proceditur. Videretur, quod uirtus moralis sit passio. Medium enim est eiusdem generis cum extremis: sed uirtus moralis est medium inter passiones. ergo uirtus moralis est passio.

Prat. Virtus & uitium, cum sint contraria, sunt in eodem genere: sed quaedam passiones uitia esse dicuntur, ut inuidia & ira. ergo et quaedam passiones sunt uirtutes.

Prat. Misericordia, quaedam passio est: est enim tristitia de alienis malis, ut supra dictum est: * hanc autem Cicero locutor egregius non dubitauit appellare uirtutem, ut Augustinus dicit in 9. de ciu. Dei. tergo passio potest esse uirtus moralis.

SED CONTRA est, quod dicitur in 2. Ethicorum. * quod passiones neque uirtutes sunt, neque malitiae.

RESPON. Dicendum, quod uirtus moralis non potest esse passio: & hoc patet triplici ratione. Primo quidem, quia passio est motus quidam appetitus sensitui, ut supra dictum est: uirtus autem moralis non est motus aliquis, sed magis principium appetitiui motus, habitus quidam existens. Secundo, quia passiones ex seipsis non habent rationem boni uel mali. Bonum enim, uel malum hominis est secundum rationem. unde passiones secundum se consideratae se habent & ad bonum.

Super Quest. quinquagesimam nonam.

In tota quest. 59. nihil scribendum occurrit, nisi in articulo. in responsione ad primum monere, quod uirtus moralis materiam suam, puta, passiones, uel operationes eligit secundum quosdam limites, sub quibus formam medii suscipiunt: & propterea in litera dicitur, quod uirtus moralis non est secundum essentiam media inter passiones, sed secundum effectum: quia. scilicet. inter passiones constituitur medium, eligendo eas in illa quantitate & qua in medio secundum rationem constituuntur. hoc. n. effectus uirtutis moralis est.

1. dist. 23. q. 1. ar. 3. q. 2.

q. 35. art. 8.

cap. 5. circa medium. tomo 5. cap. 5. to. 5.

q. 22. art. 5.

9. 55. art. 3.

cap. 6 a me-
dio, tom. 5.

lib. 9. de cin-
leis, ca. 5. in
med. tom. 5.

1. q. 9. arti.
2. ad 2. Et 2.
2. q. 98. arti.
9. Et 4. dist.
14. q. 1. ar. 1.
9. ad 3.
* lib. 4. Topi.
cap. 3. par. 2
a principio.
† lib. 7. Phy-
sic. tex. 17.
to m. 2.
* li. 4. in fol.
6. a prin. 16.
lib. 4. in fo. 3.
a prin li. &
in sequen.

* li. 6. eth. c.
5. post me-
dium. to. 5.
In contr.
Castine in
tiu. Celsi
oratio, cir.
principium.
* li. 14. de ci-
ui. Dei, cap.
6. & 9. to. 5.

cap. 4. to. 5.

ad bonum & ad malum, secundū quod possunt eo-
uenire rationi, vel non conuenire: nihil autem tale
potest esse virtus, cum virtus solum ad bonū se ha-
beat, ut supra dictum est. Tertio, quia dato quod ali-
qua passio se habeat ad bonum solum, vel ad ma-
lum solum secundum aliquem modum: tamē mo-
tus passionis in quantum passio est, principium ha-
bet in ipso appetitu, & terminum in ratione, in
formitatem appetitus tendit. motus autem uir-
tutis est conuerso, principium habens in rōne, &
terminum in appetitu, secundum quod a ratione
uertur. vnde in diffinitione uirtutis moralis dicitur in 2.
Ethi. * quod est habitus electiuus in mediocritate consistēs,
determinata ratione, prout sapiens determinabit.

AD PRIMVM ergo dicendum est, quod uirtus
secundum suam essentiam, non est mediū inter pas-
siones, sed secundum suum effectum, quia scilicet
inter passiones mediū constituit.

AD SECVDVM dicendum, quod si uirtus dicat
habitus, secundum quem quis male operatur, ma-
nifestum est quod nulla passio est uirtus: si uero dica-
tur uirtus peccatum, quod est actus uirtuosus, sic ni-
hil prohibet passionem esse uirtutem, & contrario
concurrere ad actum uirtutis, secundum quod pas-
sio uel contrariatur rationi, uel sequitur actum rati-
onis.

AD TERTIVM dicendum, quod misericordia dicitur esse
uirtus, id est, uirtutis actus, secundū quod motus ille
animi rōni feruit, quando. scilicet ita prebetur misericor-
dia, ut iustitia conferuetur, siue cum indigētī tribui-
tur, siue cum ignoscitur penitenti, ut Aug. dicit ibi-
dem. * si tamē misericordia dicatur aliquis habitus,
quo homo perficitur ad rationabiliter miserendū,
nihil prohibet misericordiam sic dictam, esse uirtu-
tem. Et eadem est ratio de similibus passionibus.

ARTICVLVS II.

Utrum uirtus moralis possit esse cum passione.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur quod uir-
tus moralis cū passione esse non possit. Dicitur enim
Philosophus in 4. Top. * quod mitis est qui nō pati-
tur, patiens autē qui patitur, & non deducitur: & ea-
dem ratio est de omnibus uirtutibus moralibus. ergo
omnis uirtus moralis est sine passione.

¶ 2. Præ. Virtus est quādā recta habitudo animæ, si-
cut sanitas corporis, ut dicitur in 7. Phys. tunc de uirtus
quādā sanitas animæ esse uidetur, ut Tullius dicit
in 4. de Tusc. quæst. * Passiones autem animæ dicun-
tur morbi quidā animæ, ut in eodem lib. Tullius di-
cit. † Sanitas autē non compatitur secum morbum.
ergo neque uirtus compatitur animæ passionem.

¶ 3. Præ. Virtus moralis requirit perfectū usum rō-
nis et in particularibus: sed hic et impeditur p pas-
siones. dicitur enim Phil. in 6. Eth. * quod delectatiōes cor-
rumpunt exultationem prudentiæ & Salustius di-
cit in Catilinario, tquod non facile uerum perspicit
animus, ubi illa offiunt, scilicet animi passiones. uir-
tus ergo moralis non potest esse cum passione.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit, in 14. de ciu. Dei. * Si
puerū est uoluntas, pueros habebit hos motus. scilicet pas-
sionū: si autē recta est, non solum inculpabiles, uerū
etiam laudabiles erunt; sed nullum laudabile exclu-
ditur per uirtutem moralem. uirtus ergo moralis
non excludit passiones, sed potest esse cum ipsis.

RESPON. Dicendū, quod circa hoc fuit discordia
inter Stoicos & Peripateticos, sicut Aug. dicit in 9. de
ciu. Dei. * Stoici enim posuerūt, quod passiones animæ

non possunt esse in sapiente, siue uirtuoso: Peripate-
tici uero, quorum sectam Arist. instituit, ut Aug. di-
cit in 9. de ci. Dei, * posuerunt quod passiones similes
cum uirtute morali esse possunt, sed ad medium re-
ductæ. Hæc autem diuersitas, sicut Aug. * ibidem di-
cit, magis erat secundum uerba, quam secundum
rerum sententias. Quia enim Stoici non distingue-
bant inter appetitum intellectiū, qui est uolūtas,
& inter appetitum sensitiuum, qui per irascibilem
& concupiscibilem diuiditur, non distinguebant in
hoc passiones animæ ab aliis affectionibus humanis,
quod passiones animæ sint motus appetitus sensitiui: &
licet uero affectiones, quæ non sunt passiones animæ,
sunt motus appetitus intellectiui, qui dicitur uolūtas,
sed Peripatetici distinxerunt, sed solum quantum
ad hoc, quod passiones esse dicebant quæcumque
affectiones rationi repugnantes, quæ si ex delibera-
tione oriuntur, in sapiente, seu in uirtuoso esse non
possunt, si autem subito oriuntur hoc in uirtuoso
potest accidere, eo quod animi uis, quæ appellatur
phantasia, non est in potestate nostra utrum ali-
quod incidat animo: & cum ueniunt ex terribilibus
rebus, necesse est ut sapiētes animum moueant, ita,
ut paulisper uel pauca meru, uel tristitia contraha-
tur tanquam his passionibus præuenientibus ratio-
nis officium, nec tamen approbant ista, eisque con-
sentiunt ut Augustinus narrat in 9. * De ciu. Dei, ab
Aulo Gel. dictum. Si igitur passiones dicantur in-
ordinatæ affectiones, non possunt esse in uirtuoso,
ita quod post deliberationem eis consentiatur, ut
Stoici posuerunt. Si uero passiones dicantur quæcum-
que motus appetitus sensitiui, sic possunt esse in uir-
tuoso, secundum quod sunt a ratione ordinati. un-
de Arist. dicit in 2. * Eth. quod non bene quidam
determinant uirtutes impassibilitates qualdam, &
quietes, quoniam simpliciter dicunt, sed debent
dicere, quod sunt quietes a passionibus, quæ sunt ut
non oportet, & quando non oportet.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philo-
sophus illud inducit, sicut & multa alia in libris logi-
calibus, non secundum opinionem propriam, sed
secundum opinionem aliorum. Hæc autem fuit opi-
nio Stoicorum, quod uirtutes essent sine passio-
nibus animæ, quam Philosophus excludit in 2. * Eth.
coram dicens, Virtutes non esse impassibilitates.
Potest tamen dici, quod cum dicitur, quod mitis
non patitur, intelligendum est secundum passio-
nem inordinatam.

AD SECVDVM dicendum, quod ratio illa, & oēs
similes, quas Tullius ad hoc inducit in li. de Tusc.
lanis quæstionibus, procedit de passionibus secun-
dum quod significant inordinatas affectiones.

AD TERTIVM dicendum, quod passio præueniēs
iudicium rationis, si in animo præualeat ut ei conse-
ntiatur, impedit consilium & iudicium rationis: si ue-
ro sequatur quasi ex ratione imperata, adiuuat ad e-
sequendum imperium rationis.

ARTICVLVS III.

Utrum uirtus moralis possit esse cum tristitia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod uir-
tus cum tristitia esse non possit. Virtutes enim
sunt sapientiæ effectus, secundum illud Sapient. 8. So-
brietatem & iustitiam docet, scilicet diuina sapientia, pra-
dentiam & uirtutem: sed sapientiæ conuictus non
habet amaritudinem, ut postea subditur. ergo nec
uirtutes cum tristitia esse possunt.

¶ 2. Præ.